

Este cu osebire interesant și fascinant totodată să urmărim prezența marilor figuri ale neamului așa cum apar și se oglindesc ele în operele scriitorilor români. Personalităților de seamă ale istoriei și culturii li s-au închinat numeroase pagini literare, ca o vrednică răsplată a nemuririi acestora.

Literatura dramatică nu putea rămâne străină la asemenea comenzi sociale. Opere nenumărate au fost dedicate unor figuri ilustre ca: Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrân, Decebal, Horia, Avram Iancu, dar și Pinte, Corbea, precum și Manole, Eminescu, Creangă, Brâncuși, Enescu, Grigorescu și încă mulți, mulți alții.

Vom încerca, deci, să trecem în revistă modul cum personalitatea românului transilvănean SIMION BĂRNUȚIU este ilustrată în opera dramaturgilor noștri, nu înainte de a prezenta câteva din lucrările închinare vieții și activității acestuia de către exegeți de frunte ai scrișului românesc.

Cel care se va strădui cel dintâi a scoate în evidență datele biografice și să atragă atenția asupra operelor lui va fi, nici nu se putea altfel, un transilvănean: IOAN POPP. Acesta, începând încă din 1890, deci la nici 30 de ani de la încetarea din viață a lui Simion Bărnățiu, în numerele revistei „Amicul familiei“, publică numeroase și pertinente exegeze. Trebuie menționată apoi lucrarea Prof. Gheorghe Bogdan Duică: „Viața și ideile lui Simion Bărnățiu“ (București, 1924).

Au mai scris despre viață și opera sa și alți truditori pe terenul culturii. Din impresionanta listă a acestora vom menționa doar pe George Em. Marica cu cele două studii de sinteză: „Discursul lui Simion Bărnățiu de la 2/14 mai 1848“ și „Scrierile mărunte ale lui Simion Bărnățiu după 1848“¹.

În afara celor citați și alți cercetători, impresionant de mulți, au încercat să aducă un spor de cunoaștere a uriașei figuri care a fost Simion Bărnățiu.²

Să revenim la subiectul propus și să trecem în revistă unele din cele mai reprezentative texte dramatice în care Simion Bărnățiu apare ca personaj.

Prima prezență dramatică a lui Simion Bărnățiu — fapt deosebit de interesant — o aflăm realizată la numai doi ani după moarte, mai precis, în luna iulie 1866. La această dată, la Beiuș, se reprezintă „Tabloul alegoric“ intitulat „Cele 13 momente ale anteluptătorilor naționali“.

Cu această ocazie apar în scenă, sub forma de „chipuri“, reprezentanții de seamă ai culturii ardeleni din epocă. Firesc, numele său, este alături de alte nume sonore cum ar fi: S. Vulcan, Gh. Șincai, Samuil Micu, Gh. Lazăr, Iacob Mureșianu, Aron Pumnul.

Cu acest prilej artista Maria Daganu apare împodobind „chipurile” cu ghirlande în timp ce intonează elegia „Dormiți în pace, umbre»”⁴³.

În 1924 Prof. Ioan Pop-Florantin scrie și publică tragedia istorică în 5 acte: „Avram Iancu, Regele Carpaților”.

Tragedia, după mărturisirea expresă a autorului ei, este realizată „după istorie, legende și comunicări personale”⁴⁴.

Iată și câteva din personajele tragediei în ordinea indicată de autor. Avram Iancu, Simion Bărnuțiu de la Bocșa Românească, Andrei Mureșanu, Al. Papiu Ilarian, Axente Sever, Preot Simion Balint, Orghidan.

Din nefericire personajul Bărnuțiu apare sporadic, în actul doi, când ni se descrie întrunirea din Piața Mare a Blajului.

Ilustrativ iată un scurt fragment al acestei scene:

„Orchidan. Vine tata Bărnuț!

Bărnuț. Sănătate vouă, fraților!

Toți. Noroc! Tată Bărnuț! Să trăiești!

Bărnuț. Fraților, soarele libertății noastre se apropie!”

Patru ani mai târziu un alt nume înscrie o nouă pagină închinată lui Avram Iancu și epocii sale: Gallia Tudor. Piesa se va numi „Avram Iancu”, tragedie istorică în 4 acte, 7 tablouri”. Ea va vedea lumina tiparului în mai 1928⁵.

Și aici, alături de Avram Iancu, vom întâlni personalități ce au rămas, peste ani, efigii nemuritoare. Iată, ilustrativ, numele unora din personajele tragediei: Avram Iancu, Andrei Șaguna — episcop ortodox, Andrei Mureșanu — prefect de legiune, Ion Buteanu — prefect de legiune, Baltin — prefect de legiune, Simion Bărnuțiu, Axente Sever, Papiu Ilarian — student român, Ioan Maiorescu — politician român din Muntenia, Suluțiu.

Acțiunea actului doi se desfășoară tot la Blaj în fața Catedralei din Piață, la 3/15 mai 1848. Vom prezenta, fragmentar, scena intrării lui Simion Bărnuțiu:

„O voce. (intră în goană) Tata Simion Bărnuțiu! Vine tata Simion!

Toți. Să trăiască tata Simion Bărnuțiu!

Simion Bărnuțiu. (apărând în scenă) Sănătate vouă, copii! Iancu n-a venit? Poporul văd că se adună ca frunza!... (după alte câteva replici) Să trăiți cât munții noștri, copii necăjiți! Știți care vânt v-a mânat către Blaj, copii?

O voce. Vântul libertății! Din moarte răsare viață!

Simion Bărnuțiu. Pui de șoimi, știți ce v-a adus către noi?

Tudoran. Dorul de-a ne uni cu toții în gând și suflet...

Simion Bărnuțiu. Uniți pe veci să fiți ca bradul cu pădurea! Știți ce ne așteaptă, tinere, în caz de neizbândă?

Gherman. Nu ne temem de ea... Trăiască Libertatea!...

Simion Bărnuțiu. Să trăiască vulturii munților noștri... Dumnezeu de partea dreptății!...

Iar mai departe, în actul 3, tabloul 6, Simion Bărnuțiu susține eu Avram Iancu următorul dialog:

„Avram Iancu. Nu mai am curaj să mă întorc nici acasă, mai bine ar fi să mor în drum! ...

Simion Bărnuțiu. Nu vorbi copilării, dragul meu, poporul are nevoie de tine mai mult ca oricând!“

Este regretabil că marele Lucian Blaga nu-l are și pe Simion Bărnuțiu ca personaj în drama sa „Avram Iancu“. Simion Bărnuțiu, ca personaj, s-ar fi înscris în drama piesei deoarece, așa cum remarca criticul și scriitorul Ionuț Niculescu, la Blaga „conflictul dramatic, întemeiat pe surse istorice de autoritate, are un temei secular: „Vrem și noi românii (spune Avram Iancu) un petec de cer deasupra noastră“.

La Al. Voitin: „Avram Iancu sau calvarul biruinței“ (1968), dramă în 6 tablouri, Simion Bărnuțiu figurează și el alături de celelalte personalități ale momentului. Este interesant că autorul aduce în scenă și două personalități — de loc străine momentului — pe care nimeni nu avusese ideea a le introduce în textele lor: N. Bălcescu (la 30 de ani) și Al. Ioan Cuza (la 28 de ani).

Din păcate scriitura piesei face foarte adesea concesii ideologiei și tezelor vehiculate la noi în epoca comunistă. Bărnuțiu însuși apare, nu numai nehotărât în părerile sale dar, uneori, opus chiar gândirii lui Avram Iancu:

„Barițiu. Am greși foarte greu dacă numai pe români am lua-o ca reprezentanță a supușilor asupriți și numai pe maghiarime de supui-toare la suprire.

Simion Bărnuțiu. Bine, bine! Știu și eu asta. Dar mai știu ceva: grofii fac făgăduieli iobagilor și-i învrăjesc pe toți împotriva noastră.

Iancu. Pe unii i-or fi înșelând.

Simion Bărnuțiu. Pe toți, Iancule. Și tocmai de asta trebuie să ținem seama... Ar mai fi o întrebare: azi dimineată s-a strigat pe Câmpul Libertății că vrem să ne unim cu țara!

Iancu. Sigur că vrem!

Simion Bărnuțiu. S-au dat îndemnuri pentru asemenea strigări?

Iancu. Nu era nici o nevoie. Dorința asta izbucnește singură din inimi.

Simion Bărnuțiu. Nu dintotdeauna.

Iar mai departe, într-un alt tablou, declară:

„*Simion Bărnuțiu.* Dacă grofii din Transilvania ar ajunge să se unească cu cei din Pesta, atunci, vrând-nevrând, ar trebui să se șteargă și aici servitutea, la fel ca pentru iobăgimea din Ungaria. Și-atunci să vezi...

Iancu. De-ar fi așa, n-ar fi rău...

Simion Bărnuțiu. De-ar fi — dar nu-i! Și foarte bine că nu-i. Ungurii numai lor își vor da proprietatea și vor șterge toate celelalte nații. Și mai întâi nația noastră românească!“

În evocarea scriitorului Ion Brad: „Nu pot să dorm“ (piesă în 4 acte, prolog), evocare dedicată lui Timotei Cipariu, printre numeroasele personaje, firesc, este și Bărnuțiu.

Replicile acestuia sunt, de multe ori, fie fragmente extrase din „Proclamația de la Blaj“, fie din „Discursul de la Blaj“. Autorul, folosind pe parcursul desfășurării acțiunii un stil puțin arhaizant — de

loc supărător — nu se sfiiește a pune în gura personajului textele proprii.

Pentru frumusețea acestora, pentru înălțătoarele gânduri care le animă și pentru că noi înșine nu am făcut încă citate din scriitura lui Simion Bărnuțiu, vom relua, deci, câteva replici mai importante din actele trei și patru:

„Bărnuțiu. Încă o dată, fraților! Fără nație și republica e numai un despotism afurisit! Ștergerea iobăgiei nației române, iar ca națiune româna Congres național, în care să ne înțelegem mai dinainte despre dobândirea acestora! Nici mai mult, nici mai puțin — aceasta mai întâi, celelalte se vor adăuga. Fără aceasta și raiul e încă iad! (Proclamația)

Și, apoi acest cutremurător rechizitoriu:

„Bărnuțiu. Închipuți-vă că azi dimineată ne-au înjugat, toată ziua ne-au mănat, iar acum, când sosi amurgul pentru odihnă, ne iau jugul de pe umeri numai pentru a ne omorî... Care națiune de pe pământ nu s-ar ridica, de la cel mai mic, la cel mai mare, văzându-și numărate zilele vieții.“

Pentru a continua astfel:

„Bărnuțiu. Libertatea oricărui popor e bunul lui cel mai înalt și naționalitatea e libertatei lui cea din urmă! Ce preț mai are viața după ce și-a pierdut tot ce îl face demn să existe pe pământ? (actul 4). În mâna Adunării de la Blaj e așezată viața și moartea, soarta prezentă și viitorul nu al unui singur om, ci al națiunii întregi. Ce va răspunde Adunarea în fața națiunii, a lumii și a posterității dacă semnează sentința de moarte naționalității sale?“ (actul 4).

Pledoaria, neapărat, este cutremurătoare. Este meritul autorului că a introdus în textul piesei sale această pledoarie scânteietoare.

Premiera a avut loc la data de 19 decembrie 1983 la Teatrul Mic din București având următorii interpreți principali: Timotei Cipariu — Nicolae Iliescu; Fata munților — Maria Ploaie; Avram Iancu — Vistrian Roman; Simion Bărnuțiu — Dumitru Radu Fulga (pe atunci student la I.A.T.C.).

Piesa lui Ion Brad s-a difuzat și la Radio sub titlul „Vremea faptelor“. Ea s-a bucurat de regia, inspirată a regizorului Cristian Munteanu iar rolurile principale au fost interpretate de următorii actori: George Constantin (Timotei Cipariu), Adrian Pintea (Avram Iancu), Ion Besoiu (Simion Bărnuțiu).

Tot la Radio, pe data de 7 iunie 1976 s-a difuzat și scenariul: „Tribunalul de la Blaj“ de George Antum, regia fiind semnată tot de regizorul Cristian Munteanu, distribuția având următoarea componență: Al. Papiu Ilarian (Ștefan Iordache), Simion Bărnuțiu (Val Săndulescu), Al. Ioan Cuza (Silviu Stănculescu), Avram Iancu (Ion Marinescu), Mihail Kogălniceanu (Nicolae Luchian Botez).

Vom menționa, pentru încheiere, scenariul radiofonic: „Muntele cu 77 de inimi“ al scriitorului Pavel Bellu. El s-a difuzat pe data de 1 mai 1976 și a fost regizat de Paul Stratilat.

Acestea au fost, în linii generale, textele dramatice în care a apărut personalitatea lui Simion Bărnuțiu. Fără îndoială mai sunt și alte sce-

narii pe această temă, comunicarea noastră neintenționând a prezenta exhaustiv tema abordată ci numai de a reliefa, ici-colo, pagini din dramaturgia românească închinată lui Simion Bărnuțiu. Socotim însă că selecția făcută poate atesta cu prisosință motivele înscrierii lui Simion Bărnuțiu între marile personalități demne a fi ilustrate în texte literare spre a nemuri, odată în plus, în memoria noastră, a urmașilor!

ARCADIU MARINESCU-NOUR

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1. — *Studii de Istorie și Sociologia culturii române ardelenne din secolul al XIX-lea*, vol. II, 1977.
2. — Oferim, suplimentar, câteva nume de exegeți ai operei lui Simion Bărnuțiu: Vasile Netea, Ov. Papadima, Dan Simionescu, Coriolan Suciu.
3. — Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, vol. II, pag. 507. București, 1966.
4. — Ioan Pop-Florantin, *Avram Iancu, Regele Carpaților*, Bibl. Acad. cota II 75288.
5. — Gallia Tudor, *Avram Iancu*. Biblioteca Academiei, cota II. 94911.
6. — Ionuț Niculescu, *Voievod la curțile teatrului — între document și ficțiune*. Lucrare manuscris, în curs de editare.

ROMANIAN DRAMATURGY. SIMION BĂRNUȚIU

Summary

Many beautiful literary pages were dedicated to the outstanding personalities belonging to Romanian history and culture. It is interesting and, at the same time, exciting to see how well-known representatives of our nation are mirrored in the Romanian writer's works.

What we suggest here is to see how the personality who was Simion Bărnuțiu has been illustrated by playwrights and to take into consideration some of the works dedicated by them to his life and activity.

Not aiming at being exhaustive, we believe that our selection proves the reasons why Simion Bărnuțiu is one of the representative personalities worth being mentioned in the literary texts, in order to live forever in our memory.